

Õiguskantsler

Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee

Teie 01.05.2025 nr

Meie 17.06.2025 nr 6-1/251252/2504413

Vanglas ennast tahtlikult vigastanud inimese ravikulud

Austatud justiits- ja digiminister

Õiguskantsleri poole pöördus avaldaja, kes palus kontrollida, kas vangistusseaduse (VangS) [§ 53 lõige 4](#) on kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseadusega (PS). See säte annab Tervisekassale õiguse nõuda vanglas ennast tahtlikult vigastanud inimeselt tema ravimisele kulutatud raha tagasi. Kuni 1. juulini 2024 oli see õigus vanglal. Kohtupraktikas on olnud juhtumeid, kus vanglad ongi nõudnud, et ennast tahtlikult vigastanud inimene kannaks ise enda ravikulud.¹

Leian, et [VangS § 53 lõikes 4](#) sätestatud meede on vastuolus rahvusvaheliste kinnipidamisstandardite ja rahvusvaheliste organisatsioonide seisukohtadega. Selle meetmega seatakse ohtu vanglas viibiva inimese õigus tervise kaitsele ([PS § 28](#)) ning see ei ühildu Eesti ühiskonna üldise kokkuleppega arstiabi andmise kohta neile, kes end vigastavad.

[VangS § 49 lg 1 lause 1](#) kohaselt on tervishoid vanglas riigi tervishoiusüsteemi osa. Seega peavad vanglas viibivale inimesele osutatavad tervishoiuteenused olema võrreldavad teenustega, mida saab inimene vabaduses. Seda põhimõtet on rõhutanud mitmed rahvusvahelised organisatsioonid ja see on kirjas mitmetes rahvusvahelistes dokumentides.

Näiteks ÜRO kinnipeetavate kohtlemise standard-miimumreeglite (nn [Mandela reeglite](#)) artiklis 24.1 on öeldud, et kinnipeetavad peaksid saama samal tasemel tervishoiuteenuseid nagu üldelanikkond ning neil peab olema juurdepääs vajalikele tervishoiuteenustele tasuta, ilma et neid diskrimineeritaks nende õigusliku staatuse alusel. Sama põhimõtte on sätestatud Euroopa Nõukogu ministrite komitee soovitusel [Rec\(2006\)2](#) Euroopa vanglareeglustiku (EVR) kohta artiklis 40.3.

Euroopa Nõukogu ministrite komitee soovitus [Rec\(2025\)2](#) käsitleb kinnipeetavate ja kriminaalhooldusaluste vaimse tervise edendamist ning nende vaimseid häireid. Ka selles soovitusel on rõhutatud, et kinnipeetavatel on õigus saada vähemalt samaväärset vaimse tervise abi, nagu osutatakse üldelanikkonnale, ning et enesevigastamise ja suitsiidikatsete korral tuleb kohe meditsiiniliselt sekkuda ja anda inimesele psühholoogilist abi (vt preambul ja art 17).

Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) on korduvalt leidnud, et vanglas osutatav arstiabi peab olema asjakohane. See tähendab, et see arstiabi peab olema tasemel, mis on võrreldav abiga, mida pakutakse kogu riigi elanikkonnale (vt nt EIK 23.03.2016 suurkoja otsus asjas [Blokhin vs. Venemaa](#), p 137).

¹ Vt nt Viru Maakohtu 08.08.2016 otsus nr [2-16-5812/8](#); Viru Maakohtu 04.09.2015 otsus nr [2-15-7394/21](#); Harju Maakohtu 15.06.2015 otsus nr [2-15-3116/14](#).

Vabaduses elavad inimesed, kes ennast tahtlikult vigastavad, saavad vältimatut meditsiinilist (sh vältimatut psühhiaatrilist) abi, ilma et neid ähvardaks hiljem neile osutatud tervishoiuteenustele kulutatud summade tagasinõudmine. Seejuures ei ole määrav inimese teo motiiv, inimese enda suhtumine sellesse teosse ega ka see, kas tegu oli korduv. Samasuguses olukorras olevalt inimeselt, kes on vanglas, võib aga Tervisekassa nõuda tema ravikulud tagasi. Seesugune erinev kohtlemine on põhjendamatu ning vastuolus [PS §-ga 12](#).

Lisaks seab [VangS § 53 lõige 4](#) ohtu vanglas viibiva inimese õiguse tervise kaitsesele ([PS § 28](#)). Kõne all olev meede mõjub rahalise karistusena, mis ei ole vaimse tervise kriisi lahendamiseks vajalik ega sobiv. Ähvardav rahaline nõue võib enesevigastamise ennetamise asemel vaimse tervise probleeme hoopis süvendada: inimene võib hakata enesevigastamist varjama või loobuda abi vastu võtmast. Selle tagajärjeks võib olla tervise halvenemine või isegi oht elule. Karistuse ähvardus ei soodusta ka usaldusliku suhte tekkimist patsiendi ja tervishoiuteenuse osutaja vahel. See on aga vaimse tervise toe pakkumiseks hädavajalik.

Justiitsministeeriumi [2020. aastal valminud analüüsist](#) selgub, et peaaegu pooled Eesti vanglates viibivatest inimestest kannatavad mõne vaimse tervise häire all. Õiguskantsleri kontrollkäikudel kogutud teabe kohaselt ei ole see suhtarv vähenenud. Seejuures on õiguskantsler korduvalt tuvastanud, et vanglates ei ole vaimse tervise teenused nii kättesaadavad, kui need peaksid olema. Vaimse tervisega tegelevaid töötajaid on sedavõrd suurte kinnipidamiskohtade ja keeruliste patsientide kohta liiga vähe, abi ei ole alati piisav ja järjepidev.² Seetõttu on põhjust arvata, et paljud vanglas viibivad inimesed ei saa alati neile vajalikku psühholoogilist või psühhiaatrilist abi, mis võib omakorda olla põhjuseks, miks inimene ennast vigastab. Seda arvestades on eriti vastuoluline nõuda abivajajalt tema ravimisele kulutatud raha tagasi.

Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) leidis [2014. aastal Eesti kohta tehtud raportis](#), et vanglas ennast vigastavalt inimeselt ravikulude tagasinõudmine on sobimatu meede. CPT arvates viitab ennast vigastav käitumine sageli inimese psühholoogilistele või psühhiaatrilistele probleemidele. CPT soovitas Eesti ametivõimudel hoolitseda, et enesevigastamise probleemi lahendataks lähtudes terapeutilisest ja mitte karistuslikust vaatenurgast. Seda CPT soovitusi pole seni täidetud.

Palun Justiits- ja Digiministeeriumil ette valmistada vangistusseaduse [§ 53 lõike 4](#) muudatused, mis tagavad kinnipeetavate õiguse võrdsele kohtlemisele ([PS § 12](#)) ja tervise kaitsesele ([PS § 28](#)) ning on kooskõlas rahvusvaheliste kinnipidamisstandardite ja rahvusvaheliste organisatsioonide seisukohtadega.

Ootan tagasisidet soovitusel 1. septembriks 2025.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Koopia: Tervisekassa, Sotsiaalministeerium

Ksenia Žurakovskaja-Aru 693 8404.
Ksenia.Zurakovskaja-Aru@oiguskantsler.ee

² Vt nt [Viru Vanglasse 2024. aastal tehtud kontrollkäigu kokkuvõtet](#); [Tartu Vanglasse ja vanglate psühhiaatria osakonda 2023. aastal tehtud kontrollkäigu kokkuvõtet](#); [Tallinna Vanglasse 2022. aastal tehtud kontrollkäigu kokkuvõtet](#).